

tieteellisten seurain valtuuskunta täyttää vuonna 1999 sata vuotta. Juhlatapahtumiin kuuluu tammikuussa avautuva näyttely, jossa jäsenseurat esittelevät kukin toimintaansa valtuuskunnan syntymävuonna. Kotikielen Seura on tietysti mukana näyttelyssä. Tuona vuonna seuran aikakauslehti *Virittäjä* aloitti kolmannen vuosikertansa.

Vuonna 1899 Suomessa elettiin dramaattista aikaa. Helmikuun manifesti annettiin samoihin aikoihin kun vuoden ensimmäinen *Virittäjä* ilmestyi. Seuraavana vuonna julkaistiin kieli- ja postimanifestit; lehtiä valvottiin ja lakkautettiin. *Virittäjä* jatkoi kyllä ilmestymistään normaaliin tapaan, jopa hieman entistä tiheämmin. Mutta sen tilaajamäärä romahti ratkaisevasti.

Lehden kaksi ensimmäistä vuotta olivat merkinneet Kotikielen Seuran toiminnassa uutta innostavaa vaihetta, sen jälkeen kun monet sen hankkeista olivat siirtyneet yliopiston tai muiden yhteisöjen hoidettaviksi. *Virittäjää* sai tilata maan kaikista postikonttoreista, asiamiehiltä ja kirjakaupoista. Opettajat ja koululaiset, suurin tilaajaryhmä, saivat lehden postimaksun hinnalla. Painosmäärä olikin vuonna 1898 lähes 1 200 kappaletta ja tilaajia 760 — vasta nyt olemme päässeet samoihin lukemiin, kun maan väkiluku on kaksinkertaistunut. Vuonna 1899 tilaajista hävisi kolmasosa, ja muutaman vuoden päästä jäljellä oli enää puolet.

Virittäjän ohjelmana oli edistää suomen kielen ja sen lähialojen tutkimista ja tunteamista ja toimia yhdyssiteenä näitä asioita harrastavien välillä, ilman »korkeatieteellistä» painolastia. Eikö yhteyttä lukijoihin silti oikein syntynyt? Vai eikö lehteä enää sortovuosina uskallettu tilata? Tämän päivän näkökulmasta sisältö ei näytä kovin vaaralliselta. Pohdittavana olivat sanat *Suomi, saame ja häme* — aivan kuin tässäkin numerossa. Esillä oli havaintoja savolaismurteiden fonologiasta, Lapin paikannimistä, suomalaisista henkilö- tai kasvinnimistä. Oli tutkimushistoriaa ja kirja-arvioita. Itse asiassa sadan vuoden takaisessa *Virittäjässä* oli hämmästyttävän paljon meille tuttuja aiheita.

Aiheiden konteksti oli kuitenkin toinen, joten niillä saattoi olla merkityksiä, joita me emme lukijoina enää helposti tavoita. Jollain tasolla neutraaleinkin tutkimus aina vastaa aikansa kysymyksiin, yhteiskunnallisiin ja henkilökohtaisiin. Tuskinpa esimerkiksi keskustelua suomen ja suomalaisten juurista on meillä aivan sattumalta käyty juuri nyt, 1990-luvun poliittisessa tilanteessa. Se millaiseksi menneen kuvittelemme, vaikuttaa siihen, miten nykyisen hahmotamme, ja siihenkin, kuinka suuntaamme tulevan. Ja päinvastoin.

Sata vuotta sitten *Virittäjässä* oli vielä mukana ns. kansallisten tieteiden koko alue kirjallisuudesta folkloristiikkaan ja kansatieteeseen. Nyt tutkimusyhteys on lähes katkenut, osittain siksi ettei kukaan meistä enää voi hallita monia tieteenaloja. Sama pätee pitkälle sukukielten tutkimukseen. Toisaalta tämänkinkertaisesta *Virittäjästä* voi lukea, että myös fennisteille kysymys kansallisuudesta ja kielestä, identiteeteistä ja eroista, on ajankohtaisempi kuin koskaan. Suomen kieliäkin on monta samalla jatkumolla: tiivistymiä ja siirtymiä, joita rajat ja valtasuhteet tuottavat. Lukekaa *Virittäjää* ja kirjoittakaa siihen vielä tällä vuosituhannella.

LEA LAITINEN